

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Meritullinkatu 1 0, Helsinki
PL 29, 00023 Valtioneuvosto
Puh. 0295 3 30004 | kirjaamo@minedu.fi

ASIA: LAUSUNTOPYYNTÖ NUORISOLAISTA

Allekirjoittaneet lapsi- ja nuorisotyötä tekevät järjestöt kiittävät mahdollisuudesta lausua valmisteilla olevasta lakiluonnoksesta, joka korvaisi nykyisen nuorisolain vuodelta 2006. Allekirjoittaneet järjestöt esittävät lain laatimisen tueksi lausuntonsa muutamista keskeisistä periaatteista ja sisällöistä. Järjestöt ovat arvioineet lakiesityksen vaikutuksia erityisesti lasten oikeuksien, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta ja analysoivat myös lakiesityksen mahdollisia vaikutuksia järjestöjen toimintaedellytyksiin.

Yleisiä huomioita

Me allekirjoittaneet lapsi- ja nuorisotyötä tekevät järjestöt suhtaudumme erittäin kriittisesti nuorisolain uudistamisesityksessä esiteltyyn alaikärajan nostamiseen nolasta seitsemään ikävuoteen ja koko lapsikäsittelyn rajaamiseen lähes kokonaan lain ulkopuolelle.

Pääasiassa nuorisolain tavoitteet ovat kannatettavia. Nuorisolakiluonnos jatkaa edeltävän lain nuorten osallisuutta ja toimintaedellytyksiä vahvistavaa linjaa asettaessaan tavoitteekseen *edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa, tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista*. Laki tavoittelee myös *nuorten kasvu- ja elinolojen, harrastamisen ja toimintaedellytysten vahvistamista*, sekä nuorten yhdenvertaisuuden, *tasa-arvon ja oikeuksien toteutumisen edistämistä*.

Nuorisolakiluonnoksessa alle 7-vuotiaiden osallisuus ja kuuleminen on hyvin laveasti määritelty: Laki määrittää nuoret 7–29 -vuotiaiksi ja tyytyy toteamaan, että *nuorten osallistumisessa ja kuulemisessa otettaisiin huomioon myös tätä nuoremmat lapset*. Tällaisen lain soveltaminen törmää väistämättä ristiriitoihin muiden kansallisten ja kansainvälisten normien ja lakien välillä, ja käytännön soveltaminen voi olla ongelmallista erityisesti lasten oikeuksien näkökulmasta.

Lakiin ja normeihin liittyvät perustelut:

Perustuslain¹ mukaan *lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehityksensä mukaisesti*. Lastensuojelulaki² määrittää alle 18-vuotiaan *lapseksi* ja 18–20-vuotiaan *nuoreksi*. Hallintolain 34 § ja lastensuojelulain 20 § turvaa lapsen oikeuden tulla kuuluksi. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja lastensuojelulain 6§ mukaan *kaikki alle 18-vuotiaat* ovat lapsia. YK:n lapsen oikeuksien sopimus³ koskee siis kaikkia alle 18-vuotiata. Sopimuksen keskeistä sisältöä ovat *syrjimättömyys* (2.artikla), *lasten edun ensisijaisuus* (3.artikla), *oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen* (6.artikla) sekä *lapsen näkemysten kunnioittaminen* (12.artikla).

YK:n lapsen oikeuksien komitea on huomauttanut Suomea jo vuonna 2011 siitä, että Suomen lainsäädännössä edelleen suositaan lasten kuulemista rajoittavia ikärajoja⁴. Komitea suositti jo tuolloin, että lainsäädännöstä poistetaan kaikki kuulemista rajoittavat ikäraajat ja varmistetaan, että kaikkia alle 18-vuotiaita kuullaan heidän kehitystasonsa huomioon ottaen heitä itseään koskevissa asioissa.

¹ Perustuslaki 6§ 731/1999

² Lastensuojelulaki 6 § 417/2007

³ Lapsen oikeuksien yleissopimus

⁴ Lapsen oikeuksien komitea 57.istunto CRC/C/FIN/CO/4* loppupäätelmät

Suomessa nuorisolaki on tähän saakka ollut ns. väestölaki, joka on koskenut tiettyä Suomen kansalaisten ikäryhmää. Tällainen ikäluokkaan kohdistunut nuorisolaki on ollut globaalissa tarkastelussa poikkeuksellisen, mutta myös edistyksellisen, tapa edistää lasten ja nuorten keskinäistä yhdenvertaisuutta sekä purkaa kuulemista rajoittavia yhteiskunnallisia rakenteita. Mikäli nuorisolaki muuttuu esityksen kaltaiseksi ja lakiin kirjataan alaikäraja, heikentää se toteutuessaan lasten ja nuorten keskinäistä yhdenvertaisuutta sekä yhdenvertaisia edellytyksiä kasvaa aktiiviseen kansalaisuuteen. Tämä sotii nuorisolaille asetettuja tavoitteita vastaan.

Sosiaalipedagogiset perusteet:

Syrjäytymisprosessi alkaa usein jo varhaislapsuudessa, jolloin lapset omaksuvat ne asenteet, arvot ja toimintamallit, joiden ohjaamina he aikuistuvat ja sijoittuvat yhteiskuntaan⁵. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi yhteiskunnan tehtävä on luoda nuorten osallisuuden vahvistamista tukevat kulttuuriset, lainsäädännölliset ja kasvatukselliset puitteet⁶. Nuorisolaki on erittäin oleellinen osa poliittista strategiaa, jolla luodaan lasten ja nuorten osallisuutta edistäviä yhteiskunnallisia rakenteita. On vaikea kuvitella nuorisolain tavoitteiden täyttyvän, jos laissa sivuutetaan lapsen varhaisvuosien merkitys osallisuuden edellytysten kehittämisessä.

Sosiaalinen vahvistuminen ja aktiivisen kansalaisuuden syntyminen edellyttää *kasvatuksellista*, eli *pedagogista osallisuutta*, siis lapsen kasvamista osallisuuteen ja kuulluksi tulemiseen. Tämä pedagoginen osallisuus tuottaa yhteiskunnalle *yhteiskunnallista osallisuutta* pitkällä aikavälillä. Konkreettisesti tämä tarkoittaa sitä, että lapsista ja nuorista halutaan osallisuuden kautta kasvattaa *yhteiskuntaelämään kykeneviä ja valveutuneita kansalaisia, tukea heidän identiteettikasvuun ja oman elämänpolun löytymistä*⁷.

Lapsen kasvu kohti kasvatuksellista osallisuutta vaatii usein varhaiskasvatuksen ulkopuolista panosta, jonka saralla järjestöt ovat merkittäviä toimijoita. Varhaiskasvatukseen kohdistuvien säästöjen myötä on odotettavissa, että järjestöjen merkitys pedagogisen osallisuuden, ja siten yhteiskunnallisen osallisuuden, kasvattajina laajenee entisestään.

Toimintaan liittyvät perusteet:

Nuorisolain uudistetut tavoitteet ja linjaukset koskevat myös julkisin varoin avustettavia lapsi- ja nuorisotyötä tekeviä järjestöjä niin valtakunnallisella kuin paikallisella tasolla. Ministeriön asettaman työryhmän selvityksen mukaan *alikärajan muuttaminen ei estäisi nuorisojärjestöjä tarjoamasta harrastuksia myös alle 7-vuotiaille* eikä muutoksella *ole tarkoitus ohjata nuorisolain järjestöjen itse määrittelemiä kohderyhmiä*⁸. Vaikka laki ei jatkossa kiellä alle 7-vuotiaille suunnatun toiminnan järjestämistä, on selvää että järjestöt eivät tätä pysty järjestämään, jos toimintaa ei rahoiteta julkisin varoin. Tässä mielessä on harhaanjohtavaa esittää, ettei rajauksella pyritäisi tietoisesti ohjaamaan järjestöjen kohderyhmämääryksiä ja sen myötä puututtaisi järjestöjen itsemääräämisoikeuteen.

Me allekirjoittaneet järjestöt koemme, että alle 7-vuotiaiden lasten ja heidän perheilleen suunnatulle matalan kynnyksen ennaltaehkäisevälle toiminnalle on ollut jo vuosia kasvava tarve. Tutkimustulokset 1990-luvun laman vaikutuksista lapsiin ja lapsiperheisiin viittaavat siihen, että lähivuosina tarve lapsille ja lapsiperheille suunnattuun kohtuuhintaiseen ja matalan kynnyksen vapaa-ajantoimintaan tulee kasvamaan entisestään⁹. Eniten tämän tyyppisestä toiminnasta hyötyvät juuri nuorisolain ulkopuolelle pudotettavat lapset ja heidän perheet, jotka jäävät entistä useammin köyhyysrajan alapuolelle¹⁰ ja altistuvat köyhyyden aiheuttamalle toimintaedellytysten kaventumiselle¹¹.

⁵ Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku. 2001. *Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua*, 133.

⁶ Hämäläinen, Juha. 2008. *Nuorten osallisuus. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 9. 31–32.

⁷ Niskanen, Pirjo. 2010. *LASTEN JA NUORTEN TOIMIJUUS -Poliittinen ja pedagoginen näkökulma lasten ja nuorten osallisuuteen. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Yhteiskuntatieteiden laitos. Sosiaalipedagogiikka. 17.*

⁸ *Opetus- ja kulttuuriministeriö: Nuorisolain uudistaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:16, 43.*

⁹ Vaarama Marja, Moisio Pasi ja Karvonen Sakari. 2010. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010. Terveys ja hyvinvoinnin laitos, 199.*

¹⁰ Eurostat 2010. *Combating poverty and social exclusion. A statistical portrait of the European Union 2010. Eurostat Statistical books, European Union.*

¹¹ Isola Anna-Maria, Larivaara Meri ja Mikkonen Juha. 2007. (toim.) *Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Kustannusosakeyhtiö Avain, Helsinki, 15-16.*

Tähän kasvavaan tarpeeseen on vähitellen ryhdytty vastaamaan lapsi- ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen toiminnan uudelleensuuntaamisen myötä. Järjestöissä on ryhdytty järjestämään entistä enemmän perhetoimintaa ja pikkulapsille suunnattua toimintaa. Järjestöissä on myös kehitetty aktiivisesti alle kouluikäisten lasten osallisuutta ja kuulemista lisääviä menetelmiä ja rakenteita. On valitettavaa, jos järjestöt eivät jatkossa pysty vastaamaan tähän kasvavaan tarpeeseen, ja jo aloitettu työ valuu hukkaan. Näin kuitenkin käy, jos alle kouluikäisille ja heidän perheilleen suunnattu toiminta rajataan kokonaan julkisin varoin avustettavan toiminnan ulkopuolelle.

Tiivistelmä

Allekirjoittaneiden lapsi- ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen mielestä nuorisolain alaikärajan nostaminen seitsemään ikävuoteen on keinotekoinen rajoite ja ristiriidassa muiden kansallisten ja kansainvälisten lakien ja sopimusten kanssa. On erittäin ongelmallista, että alaikärajan nosto rajaa lähtökohtaisesti osan lapsista pois nuorisolain vaikutuksen alaisuudesta. Laki asettaa lapset keskenään eriarvoiseen asemaan ja kaventaa osallisuuden edellytyksiä ikäperusteisesti. Esitys vaikeuttaa olennaisesti nuorisolakiperusteisesti rahoitettavien järjestöjen toteuttamaa lapsi- ja nuorisotyötä paikallisesti ja valtakunnallisesti. Tässä mielessä nuorisolain uudistamisen yhteydessä tehty lapsivaikutusten arviointi on suppea ja eriarvoistavia vaikutuksia vähättelevä.

Valtion nuorisopolitiikan ohjelma (5§) on poikkihallinnollista työtä lasten ja nuorten parhaaksi, jonka valmistelussa tulee kuulla lapsia ja nuoria laajasti. Valtioneuvoston hyväksynnällä toteutukseen saataisiin vahvasti mukaan eri ministeriöt ja toimijat. Lakiesityksen ongelmakohtien selvittämisen vuoksi olisi tärkeää, että lakimuutoksen vaikutusten arvioimiseksi teetettäisiin kokonaisvaltaisempi lapsivaikutusten arviointi ja että lapsi- ja nuorisotyötä tekeviä järjestöjä kuultaisiin asiassa vielä erikseen. Vaikutukset järjestöjen nuorisolakiperusteisesti myönnettäviin avustuksiin ja alle 7-vuotiaille järjestettävään toimintaan tulee arvioida niin valtakunnallisella kuin alueellisella tasolla ja tuoda päätelmät avustettavien järjestöjen tietoon läpinäkyvästi prosessin aikana.

Helsingissä 24.11.2015

Suomen Demokratian Pioneerien Liitto ry (Pinskut)
Kansallinen Lastenliitto ry
Nuorten Kotkien Keskusliitto – Unga Örnars Centralförbund NKK ry
PTK - poikien ja tyttöjen keskus
Suomen Nuorisoseurat ry
Suomen Setlementtiliitto ry
Vesaisten Keskusliitto ry
Finlands Svenska Ungdomsring
Vasemmistonuoret ry
Karjalainen Nuorisoliitto ry
Adoptioperheet ry
Luonto-Liitto ry
Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL)
Nuorten Keskus ry
Suomen Ev.-lut. Seurakuntien Lapsityön Keskus ry
Suomen NNKY-liitto ry
Kansantanssinuorten Liitto
Mediakasvatuskeskus Metka ry
